

Lucija Stepančič

Nebojša Pop Tasić: *Dobesednosti*.

Ljubljana: Mestno gledališče ljubljansko, 2010.

“Današnji ljudje smo v svojem ideološkem pozitivizmu besedi odvzeli stvarniško moč.” Nebojša Pop Tasić se zato vrača k začetkom, to pa mu uspeva z zastavljanjem najstarejših možnih vprašanj (ki so obenem najstrašnejša). “Vendar, neodvisno od našega hotenja, z besedami še vedno ustvarjamo in Beseda nas še vedno oblikuje. Skozi besede postanemo, kar smo ali kar se od nas zahteva, da smo. Govor nas zadeva naravnost v meso.”

Avtor, dramaturg, v sodelovanju z režiserjem Jernejem Lorencijem ustvarja gledališke predstave, ki se s svojo inovativnostjo in predvsem z velikanskim poetičnim nabojem vse bolj prebijajo v ospredje. Seveda tudi po zaslugi njegovega izjemno ustvarjalnega samorazumevanja. “Meni najljubši opis dramaturga in njegove funkcije je naslednji: to je filozof predstave, pesnik in gledalec, ki s svojim pogledom soustvarja predstavo.” Blaž Lukan, avtor spremne besede, pa dodaja, da *Dobesednosti* deloma “prebiramo kot dramaturško utopijo, kot pričevanje o dramaturškem sobivanju in sodelovanju, ki je v svojem času naletelo na dober, a ne nedeljen odziv sodelavcev in javnosti, o čemer včasih namigne v opombah k pesnim.”

Kaj vse najdemo v tej knjigi? Poleg najnужnejših informacij, ki so urejene in izčrpne, nekaj neizbežnih pojasnil ter kakovostnih fotografij s predstav (knjiga kljub žepnemu formatu in mehki vezavi učinkuje razkošno) je tu obilje materiala v bolj ali manj surovi obliki, značilni za prvo, pretežno latentno fazo ustvarjalnega procesa. Nebojša Pop Tasić je v preteklosti že eksperimentiral s pisanjem za gledališke liste, ki v svoji najbolj konvencionalni obliki praviloma poskušajo strniti vtise in potegniti črto pod predstavo. Na tem mestu pa je dobil možnost, da na visoki ravni razvije nasprotno možnost: da odpre in ne konča igre pomenov. V poigravanje z gledališko prajuho se tako nadvse posrečeno vključujejo tudi skice – tako, kot je tudi avtorjev miselni proces v bistvu skiciranje.

Blaž Lukan po pravici ugotavlja, da je pozicija tega ustvarjalca “izvorna, stvariteljska: blizu so mu mitologija, ritual, ep, antika, čeprav je forma njegovih pesmi pogosto povsem (post)moderna, izhaja iz prve besede, prapočela, vznika, prvotnega vzgiba gledališča, čeprav včasih s stališča konca, kot eshatološki *requiem*, definirati želi jedro, *nukleus*, elementarno poved gledališča ... vselej nekje na metodološkem začetku in razmišlja zlasti o prvih fazah dramaturškega sodelovanja.”

Vstop v tako vrtoglavo eksperimentatorstvo olajšuje avtorjev predgovor, ki je pravzaprav slovar besed, ključnih za njegov pogled na svet ter tudi za njegovo avtorsko poetiko. Po abecednem redu se tako zvrstijo *Blaznost* in *Blaznost oblike*, *Bog in človek ter Bog – vedno odsotni prijatelj*, *Dioniz*, *bog gledališča*, *Dramaturg* in *Dramaturg – opis*, *Dramaturška frustracija*, *Eksistenca in ekstaza*, *Etika* ter seveda tudi *Gledališče* in *Govor*. Prek *Jaza*, *Resnice*, *Smrti*, *Spoznanja*, *Sreče do Znanja in mišljenja* kot zadnjega gesla. In česar o avtorju ne izvemo tu, izvemo v *Pismu Edvardu Jukiću*, uredniku kulturne strani časnika Pančevac, ob podelitvi Grün-Filipičevega priznanja 2007.

Bi bilo smiselno v dramaturškem opusu Nebojše Popa Tasića poiskati rdečo nit? Gre namreč za zelo svobodne priredbe kanonskih del. *Don Juan* (Molière), *Tri sestre* (Čehov), *Koža* (po motivih Strindbergove *Gospodične Julije*), *Tihožitje* (po motivih Emila Ciorana in Carlosa Fuentes), *Poroka* (Witold Gombrowicz), *Namišljeni bolnik* (Molière), *Čimekundan ali Brezmadežni* (tibetanski misterij), *Ep o Gilgamešu* (sumerski ep), *Requiem ali Otrok, ki je ustvaril svet* (lastno besedilo) ter *Nižina neba* (po motivih Ovidovih *Metamorfoz*).

Če se je avtor v začetku kariere od klasikov skorajda premočrtno pomikal vse bolj proti kulturnim avtorjem prejšnjega stoletja, pa je nenaden korak nazaj, če že ne kar sestop v obnebjem mita razkril avtorjeve resnične potenciale. V predstavah spregovorijo figure, večje od življenja samega, bogovi, preroki in tragiki, ki sami sebe iščejo skozi verze, skozi ritmizirano govorico. Gre za vse tisto, kar je Nietzsche pri pisanju Dionizovih ditirambov prepoznal kot “orlovska, panterška hrepenenja”, čeprav pri Popu Tasiću ne gre za nadčloveško, temveč predvsem za predčloveško.

Sicer niti pri nas ni prvi, ki je pri svojih priredbah posegel tako daleč v prostoru in času; najprej pomislim na dramatiko Iva Svetine, na njegove *Šeherezada*, *Vrtovi in golobica* ter *Kako je umrl Zaratuštra*. A treba je poudariti, da pri njem ne gre za razkošne spektakle Pandurjevega tipa, čeprav gre tudi po vizualni plati za močne in učinkovite predstave. Namesto trpke parodičnosti postmodernistov prihaja do izraza naboj magičnega, če že ne tudi obrednega. Pred gledalcem zaživi izvorna

tragičnost, ki naj bi bila v vseh časih sicer ista, a jo vsakič prepoznamo drugače. Pri *Namišljenem bolniku*, “komediji samote”, gre za “ostanek božanstva v nas”, Črimekundan ali Brezmadežni spregovori o odtrganju ali pretrganju, o vračanju na začetek. “Bodi izdajalec / samega sebe, / in pojdi se igrat / z bogovi.” V *Epu o Gilgamešu* so preproste človeške zmožnosti za ljubezen, preživljanje, bojevanje in predvsem za prijateljstvo ugledane skozi oči zavistnih bogov, samodržcev, ki očitno ne morejo uživati v svoji samozadostnosti. Misel se še zaostri v predstavi *Nižina neba*, kjer se bogovi, že prav peklensko razdražljivi v svoji vsemogočnosti, pohlepno ozirajo na človeško nepopolnost in nemoč ter udrihajo po njej s tako pretiranim besom, da bi bilo že kar absurdno, če ne bi bilo tragično (in brez izjeme pogubno). Si želijo v ljudeh zbuditi obup, kakršnega občutijo sami? Male človeške pritlehnosti, kakršni sta radovednost in bahaštvo, pomenijo vstopnico v pekel, ampak v pekel bogov in ne pekel demonov. “Moj prijatelj, ki sem ga ljubil čez vse moči, / zadela ga je usoda vseh ljudi,” stoka Gilgameš nad truplom Engiduja. “Kar pojem, se nerado poje, najraje bi molčal,” priznava Ovid. “Jaz pojem, a nočem peti. / Takšno je moje darilo. / Iz mene poje bog.” In Zevs: “Močni glasovi, mimo moje volje, / vrejo iz mene kakor močna reka.” Velikanske figure, ki majejo kozmos, so peklensko nemirne ob vseh svojih atributih božanskosti. Bogovi nič manj kot smrtno ranjeni heroji in preganjani geniji. “Apolon kot prvi rapsod in muze kot zbor prepevajo o človeškem trpljenju. Če vse skupaj z Olimpa prestavimo na zemeljsko nižino in namesto bogov v publiko posadimo ljudi – dobimo teater. Človek, gledalec v božanskem sedežu, gleda in posluša zgodbe o *brezumnem in nemočnem življenju*.”

Bojim se, da branje in listanje po *Dobesednostih* (čeprav je zbirka sestavljena navdihnjeno) ne zadošča za pravi vtis o Tasićevi ustvarjalnosti in da bo treba videti tudi vsaj še kakšno njegovo predstavo. In hkrati upam, da bo njegovih predstav še veliko. Kar največ.